

Вячеслав Бабич, доктор педагогічних наук, доцент
кафедри олімпійського та професійного спорту
ДЗ “Луганський національний університет імені Тараса Шевченка”

Юрій Полулященко, кандидат педагогічних наук, доцент,
заслужений працівник фізичної культури і спорту України,
заслужений тренер України,
директор інституту фізичного виховання і спорту
ДЗ “Луганський національний університет імені Тараса Шевченка”

Олександр Дубовой, старший викладач
кафедри загальнохімічних дисциплін
Інститут хімічних технологій СХУ імені В. Даля, м. Рубіжне

Олена Павлюк, кандидат педагогічних наук, доцент
завідувач кафедри олімпійського та професійного спорту
ДЗ “Луганський національний університет імені Тараса Шевченка”

ПРОБЛЕМА ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНОГО ЗДОРОВ'Я СТУДЕНТІВ СПЕЦІАЛЬНОЇ МЕДИЧНОЇ ГРУПИ В РАКУРСІ РЕФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ОСВІТИ

У статті розкриваються актуальні питання формування соціального здоров'я студентів спеціальної медичної групи. Пропонується стислий аналіз реформаторського закону України Про освіту в контексті проблеми формування соціального здоров'я студентів спеціальної медичної групи. Надається авторське визначення поняття “соціальне здоров'я студентів спеціальної медичної групи”, подаються його ключові компетентності. Здійснено аналіз навчальної програми з фізичного виховання для студентів (студентів спеціальної медичної групи) та визначено основні напрямки її удосконалення в ракурсі реформування системи освіти зі спрямованістю на формування соціального здоров'я студентів засобами фізичного виховання.

Ключові слова: студенти спеціальної медичної групи, соціальне здоров'я, фізичне виховання, реформування системи освіти.

Вячеслав Бабич, доктор педагогических наук, доцент
кафедры олимпийского и профессионального спорта
ГУ “Луганский национальный университет имени Тараса Шевченко”

Юрий Полулященко, кандидат педагогических наук, доцент,
заслуженный работник физической культуры и спорта Украины,
заслуженный тренер Украины,
директор института физического воспитания и спорта
ГУ “Луганский национальный университет имени Тараса Шевченко”

Александр Дубовой, старший преподаватель
кафедры общехимических дисциплин

Института химических технологий ВНУ имени В. Даля, г. Рубежное

Елена Павлюк, кандидат педагогических наук, доцент,
кафедры олимпийского и профессионального спорта
ГУ “Луганский национальный университет имени Тараса Шевченко”

ПРОБЛЕМА ФОРМИРОВАНИЯ СОЦИАЛЬНОГО ЗДОРОВЬЯ СТУДЕНТОВ СПЕЦИАЛЬНОЙ МЕДИЦИНСКОЙ ГРУППЫ В РАКУРСЕ РЕФОРМИРОВАНИЯ СИСТЕМЫ ОБРАЗОВАНИЯ

В статье раскрываются актуальные вопросы формирования социального здоровья студентов специальной медицинской группы. Предлагается краткий анализ реформаторского закона Украины Об образовании в контексте проблемы формирования социального здоровья студентов специальной медицинской группы. Подается авторское определение понятия “социальное здоровье студентов специальной медицинской группы”, указываются его ключевые компетентности. Совершен анализ учебной программы по физическому воспитанию для студентов (студентов специальной медицинской группы), а также определены основные направления ее усовершенствования в ракурсе реформирования системы образования с направленностью на формирование социального здоровья студентов специальной медицинской группы средствами физического воспитания.

Ключевые слова: студенты специальной медицинской группы, социальное здоровье, физическое воспитание, реформирование системы образования.

Vjacheslav Babich, *Doctor of Sciences (Pedagogy), Docent
of Department of Olympic and Professional Sport
SI “Luhansk National University named after Taras Shevchenko”*

Yuriy Poluljasshenko, *Candidate of Sciences (Pedagogy), Docent,
Deserved Worker of Physical Culture and Sports of Ukraine,
Deserved coach of Ukraine,
Director of the Institute of Physical Education and Sports
SI “Luhansk National University named after Taras Shevchenko”*

Oleksandr Dubovoyi, *Senior Lecturer
of Department of general-chemical disciplines
Institute of Chemical Technologies of Eastern Ukrainian National University
named after V. Dal, Rubizhne*

Olena Pavlyuk, *Candidate of Sciences (Pedagogy), Docent,
Head of the Department of Olympic and Professional Sports
SI “Luhansk National University named after Taras Shevchenko”*

PROBLEM OF FORMATION OF SOCIAL HEALTH OF STUDENTS OF SPECIAL MEDICAL GROUP IN RACURS OF REFORMATION OF EDUCATIONAL SYSTEM

The article reveals topical issues of formation of social health of students of special medical group. The article is proposed concise analysis of the reformation law of Ukraine On education in the context of the problem of the formation of social health of students of special

medical group. It is given definition of concept “social health of students of special medical group”, determined its key competencies. Carried out analysis of the physical education curriculum for students (students of a special medical group) and defined main directions of its improvement in the perspective of reforming the educational system with a focus on formation of social health of students by means of physical education. It is indicated that the definition “social health of student of special medical group” we are considering as complex integrated personal quality, the essence of which is formed a complex of relevant personal and professional competencies, which are realized through the aspirations of a future specialist to maximum self-realization in public life, targeting to achieve the result, the ability to provide general and professional communication, the presence of legal and civilian responsibility and responsibility for their own health. The article is underlined on the need for such key competencies of students of a special medical group as: knowledge, skills and abilities concerning increasing their own social health, conflict prevention and resolution (internal and interpersonal), availability in a future specialist the desire for personal and professional self-realization, using of own potential in achieving the result on the personal and professional levels, awareness of the value of life and health, the presence of legal and civilian responsibility, etc. It is established that at the present stage of education development an urgent need arises improvement of theoretical, methodological and practical parts of curriculum for physical education for students of a special medical group in the context of acquisition by future specialists relevant competencies, which would contribute to maximizing self-realization of the latter in public life, development of the ability to provide general and professional communicative, the formation of legal and civic responsibility and responsibility for their own health.

Keywords: students of a special medical group, social health, physical education, reforming the education system.

Постановка проблеми. У щорічній доповіді про стан здоров'я населення, санітарно-епідемічну ситуацію та результати діяльності системи охорони здоров'я України зазначається “стан здоров'я населення – найважливіший показник благополуччя нації, що відображає її соціально-економічне, екологічне, демографічне і санітарно-гігієнічне становище, є одним із соціальних індикаторів суспільного прогресу, потенціалом економічного зростання та безпеки держави і має займати провідне місце у системі цінностей будь-якої цивілізованої країни” [1, с. 34]. Й с цим дійсно важко не погодитись. Особливо в теперішній час, коли Україна чітко визначилась з напрямком розвитку, обравши шлях Європейських країн. Прагнення України стати частиною Європейського простору спонукає до перегляду функціонування багатьох інституцій нашої країни. Наявність у теперішній час реальних реформ системи освіти, а також реформування охорони здоров'я переконливо свідчить про устремління України стати Європейською державою з превалюванням у її громадян відповідних

цінностей, серед яких цінності здоров'я, свободи, справедливості, прагнення до самореалізації тощо. В зазначених вище обставинах особливої актуальності набувають питання формування здорового населення в усіх його проявах, в том числі й соціальному. Й особливо це стосується молодого покоління, як відносно здорової (на соматичному рівні) молоді так й учнів та студентів з відхиленнями у стані фізичного аспекту здоров'я.

Аналіз основних досліджень і публікацій. В межах даного дослідження особливої значущості набувають наукові напрацювання фахівців в сфері фізичного виховання студентів спеціальної медичної групи (Н. Грибок [2], Г. Жук [3], Т. Чернобай [4] та ін.), а також в сфері проблем формування соціального здоров'я студентської молоді (В. Бабич [5], А. Анісімов [6] та ін.). Нажаль, в доступній нам літературі не виявлено наукових праць, присвячених проблемі формування соціального здоров'я студентів спеціальної медичної групи, особливо з урахуванням важливого етапу розвитку нашої країни, зокрема реформування системи освіти. Відповідно **метою статті** було визначено встановлення актуальності проблеми формування соціального здоров'я студентів спеціальної медичної групи в ракурсі реформування системи освіти.

Виклад основного матеріалу дослідження. Нажаль, за останні роки кількість студентів, яких за станом здоров'я віднесено до спеціальної медичної групи, не стало менше. Так, у щорічній доповіді про стан здоров'я населення, санітарно-епідемічну ситуацію та результати діяльності системи охорони здоров'я України за 2015 рік зазначається: “у 2015 р. відбулося зростання рівня поширеності хвороб серед населення України по відношенню до 2014 р. (на 0,57%, 170128,0 на 100 тис. нас. у 2014 р. та 171096,7 на 100 тис. нас. у 2015 р.)” [1, с. 35]. Важливо відзначити, що за даними тієї ж доповіді “протягом 2011–2015 рр. у структурі поширеності хвороб відзначається зростання питомої ваги наступних класів: ендокринні хвороби, розлади харчування та порушення обміну речовин (з 4,6% у 2011 р. до 5,0% у 2015 р.); хвороби нервової системи (з 2,6% до 2,7% відповідно);

хвороби органів травлення (з 9,6% до 9,9% відповідно); хвороби сечостатевої системи (з 5,4% у 2011 р. до 5,5% у 2015р.)” [1, с. 35-36]. Вищезазначені дані свідчать й про збереження негативної динаміки щодо кількості студентів з відхиленнями у стані соматичного здоров'я. Ускладнюється ситуація тим, що у переважній більшості студентів спеціальної медичної групи відмічається недостатній рівень сформованості соціального здоров'я. Використання комплексу емпіричних методів дослідження (спостереження, тестування, експертне опитування, бесіди, педагогічний моніторинг) засвідчили, що більш ніж у 68,3 % респондентів на момент констатувального експерименту відмічався недостатній рівень сформованості соціального здоров'я. Наявність хронічних захворювань (однієї, а в окремих випадках двох та навіть трьох систем одночасно) сприяли виникненню у студентів зниженої самооцінки, зневіри у власні можливості, відчуття неповноцінності, не бажання (або невиразне бажання) особистісного та професійного самовдосконалення, саморозвитку тощо. Особливо чітко це відображається по відношенню до занять з фізичного виховання. Неприємно вражає, що більш ніж у 89,5 % студентів спеціальної медичної групи (взагалі) сформувалось відверто негативне ставлення до фізичного виховання. Враховуючи те, що ще з часів радянського союзу навчальний предмет “фізичне виховання”, а саме його методична та організаційна складові, залишилось майже не змінним, сучасні студенти під будь яким приводом намагаються уникати відвідування вищезазначеного предмету взагалі. Часта формалізація навчального процесу, іноді навіть “муштра” на заняттях з фізичного виховання, не бажання викладачів застосовувати інноваційні технології тощо відвертає від відвідування занять не тільки студентів, які мають відхилення в стані здоров'я, але й відносно здорових майбутніх фахівців. Вищезазначені обставини призвели до того, що більшість сучасних студентів спеціальної медичної групи не усвідомлюють значущість фізичного виховання в контексті збереження, зміцнення, та відновлення власного фізичного

здоров'я, формування та систематичного підвищення соціального здоров'я тощо.

Недооцінена роль фізичного виховання в контексті формування соціального здоров'я особистості взагалі та майбутнього фахівця зокрема не сприяє виробленню в студентів мотивації в контексті власного становлення як майбутнього професіонала, відповідального громадянина своєї країни, а також відповідальної особистості в контексті власного стану фізичного здоров'я.

Доречно зауважити, що саме поняття *“соціальне здоров'я студента спеціальної медичної групи”* ми розглядаємо як складну інтегровану особистісну якість, сутність якої утворюють сукупність відповідних особистісних та професійних компетентностей, що розкриваються через прагнення майбутнього фахівця до максимальної самореалізації у суспільному житті, націленість на досягнення результату, здатність до забезпечення загальної та професійної комунікативності, наявність правової і громадянської відповідальності та відповідальності за стан власного здоров'я. З самого визначення вищезазначеного поняття можемо бачити, що процес формування соціального здоров'я та процес збереження та зміцнення його соматичного аспекту є дуже взаємопов'язаними й такими, що мають формуватися у синергії. Оскільки саме прагнення максимально повної самореалізації, наявність відповідальності за стан власного соматичного здоров'я, усвідомлення його значення у контексті власного становлення, особистісної та професійної реалізації спонукає студентів спеціальної медичної групи (є рушійною силою) до здійснення відповідних заходів (як в межах занять з фізичного виховання так й у процесі самостійної роботи), що позитивно позначаються на стані соматичного здоров'я. Саме тому, хоча ці аспекти здоров'я (соціальне та фізичне) й мають формуватись одночасно, справедливо зазначити, що соціальне здоров'я відіграє ключову роль у підвищенні мотиваційного компонента щодо збереження, зміцнення та

відновлення соматичного здоров'я у процесі фізичного виховання та під час самостійної роботи відповідно.

В нещодавно проголосованому у Верховній Раді України історичному і вкрай потрібному на сучасному етапі розвитку країни Законі України Про освіту зазначається “Освіта є основою інтелектуального, духовного, фізичного і культурного розвитку особистості, її успішної соціалізації, економічного добробуту, запорукою розвитку суспільства, об'єднаного спільними цінностями і культурою, та держави” [7]. Навіть в самому змісті визначення освіти, на наш погляд, досить чітко прослідковується спрямованість реформаторського закону на формування соціально здорової особистості учня, майбутнього фахівця, громадянина нашої країни. Розглядаючи освіту як основу інтелектуального, духовного, фізичного і культурного розвитку особистості, її успішної соціалізації не можна не помітити прямий взаємозв'язок вищезазначених компонентів зі змістом зазначеного вище поняття соціального здоров'я студентів спеціальної медичної групи. Між тим, більш конкретно такий взаємозв'язок можемо бачити у формулюванні (в тому ж нормативно-правовому документі) *мети освіти*. Так, в Законі України Про освіту зазначається “метою освіти є всебічний розвиток людини як особистості та найвищої цінності суспільства, її талантів, інтелектуальних, творчих і фізичних здібностей, формування цінностей і необхідних для успішної самореалізації компетентностей, виховання відповідальних громадян, які здатні до свідомого суспільного вибору та спрямування своєї діяльності на користь іншим людям і суспільству, збагачення на цій основі інтелектуального, економічного, творчого, культурного потенціалу Українського народу, підвищення освітнього рівня громадян задля забезпечення сталого розвитку України та її європейського вибору” [7]. В даному аспекті особливу увагу хотіли б звернути на таку важливу складову результативності освіти (про яку зазначається у визначенні її мети), як “компетентності”, які є вкрай необхідні для успішної самореалізації особистості, учня, майбутнього фахівця. В цьому

ж документі (а саме у статті 17. “Вища освіта”) зазначається, що метою вищої освіти є здобуття особою високого рівня наукових та/або творчих мистецьких, професійних і загальних компетентностей, необхідних для діяльності за певною спеціальністю чи в певній галузі знань [7]. Отже, і в першому і другому формулюваннях мети освіти (загальної та вищої відповідно) наголошується на формуванні певних компетентностей особистості (учня, студента). Це є особливо важливо в межах нашого дослідження, оскільки саме наявність особистісних та професійних компетентностей певним чином відображає сам феномен соціального здоров’я майбутнього фахівця.

Вважаємо доцільно також зазначити, що рекомендацією Європарламенту та Ради Європи від 18 грудня 2006 р. щодо формування ключових компетентностей освіти впродовж життя, ключовими компетентностями визначено ті, які кожен потребує для особистої реалізації, розвитку, вияву активної громадянської позиції, соціального залучення та працевлаштування і які здатні забезпечити життєвий успіх молоді у суспільстві знань [Цитата за : 8, с. 10]. У нашому випадку (в контексті сформованості соціального здоров’я студентів спеціальної медичної групи) до таких компетентностей вважаємо доцільно віднести наступні: знання, уміння та навички підвищення власного соціального здоров’я, попередження та вирішення конфліктів (внутрішніх та міжособистісних), наявність прагнення особистісної та професійної самореалізації, що має досягатись через свідоме прагнення покращення власного стану соматичного аспекту здоров’я, використання власного потенціалу (здібностей, схильностей, індивідуальних особливостей, поглядів тощо) у досягненні результату (на особистісному та професійному рівнях), усвідомлення цінності життя та здоров’я, наявність правової і громадянської відповідальності тощо.

Очевидно, що на даному етапі реформування системи освіти взагалі та вищої освіти зокрема вкрай важливим питанням постає реформування фізичного виховання як такого. Аналіз навчальної програми з фізичного

виховання для вищих навчальних закладів України III – IV рівнів акредитації, яка з 2003 р. [9] залишається майже незмінною, свідчить про наявність нагальної потреби її оновлення у зв'язку з реформуванням освіти, прагненням України стати частиною Європейського простору, в якому здоров'я особистості (людини) є не номінальною, а реальною цінністю. Про наявність проблем у сфері фізичного виховання, в тому числі й у спеціальній медичній групі, свідчать наукові праці ряду вітчизняних вчених, серед яких Г. Жук, який наголошує на тому, що критична ситуація, яка склалась у сфері фізичної культури і спорту, перш за все, обумовлена невідповідністю нормативно-правової бази сучасним вимогам, життєвим інтересам та потребам суспільства [3, с. 61]. Т. Чернобай, також зауважує на недосконалості програмного забезпечення з фізичного виховання для студентів спеціальної медичної групи, яке у вкрай стислому вигляді подається у програмі для основної групи студентів. Саме тому, як зазначає науковець, навчальні програми для студентів з відхиленнями у стані здоров'я складаються викладачами переважно самостійно, оперуючи наявною спортивною базою, власною компетентністю та застарілими рекомендаціями, у яких, як правило, ігноруються інтереси й потреби молоді стосовно можливості використання оздоровчих методик [4]. Схожої думки вітчизняна дослідниця Н. Грибок. Виділяючи однією з важливих педагогічних умов формування культури здоров'я студентів, віднесених до спеціальної медичної групи, вдосконалення змісту теоретичної та методичної підготовки з фізичного виховання для опанування студентами спеціальних медичних груп знаннями та вміннями щодо формування, зміцнення й збереження здоров'я в духовному, психічному та фізичному аспектах, вона зауважує, що необхідність зазначеної умови пов'язана з тим, що в останні роки, незважаючи на зміну поглядів у контексті розуміння здоров'я, сучасна програма з фізичного виховання для студентів ВНЗ не зазнала відповідних змін [2, с. 84.].

Вищезазначене дозволяє нам зробити наступні **висновки**: по-перше, до сьогодні в Україні поки що зберігається негативна динаміка щодо кількості

студентів, віднесених до спеціальної медичної групи. Досить складна ситуація спостерігається у контексті сформованості соціального здоров'я студентів спеціальної медичної групи. По-друге, аналіз реформаторського Закону України Про освіту переконливо свідчить про його спрямованість на систематичне підвищення стану соціального здоров'я майбутніх фахівців, що відбивається у створенні необхідних умов для набуття студентами в межах навчального закладу відповідних компетентностей. По-третє, аналіз навчальної програми дисципліни “Фізичне виховання” (зокрема для студентів спеціальної медичної групи), а також аналіз наукових праць вітчизняних науковців свідчить про потребу удосконалення теоретичної, методичної та практичної частин навчальної програми з фізичного виховання для студентів спеціальної медичної групи в контексті набуття майбутніми фахівцями відповідних компетентностей, що сприяли б максимальній самореалізації останніх у суспільному житті, виробленню здатності до забезпечення загальної та професійної комунікативності, формуванню правової і громадянської відповідальності та відповідальності за стан власного здоров'я. По-четверте, зміст реформаторського Закону України Про освіту цілком підтверджує потребу у пошуку інноваційних підходів, технологій, методів та прийомів навчання щодо фізичного виховання студентів (в тому числі й студентів з відхиленнями у стані здоров'я), а також використання потенціалу навчального предмету в контексті формування соціального здоров'я студентів спеціальної медичної групи, що засвідчує актуальність заявленої в назві статі проблеми дослідження.

Перспективи подальших розвідок у даному напрямку полягають у розробці експериментальної програми з фізичного виховання для студентів спеціальної медичної групи.

ЛІТЕРАТУРА

1. Щорічна доповідь про стан здоров'я населення, санітарно-епідемічну ситуацію та результати діяльності системи охорони здоров'я України. 2015 рік / за ред. Шафранського В. В. ; МОЗ України, ДУ “УІСД МОЗ України”. – Київ, 2016. – 452 с.

2. Грибок Н. М. Педагогічні умови формування культури здоров'я студентів спеціальної медичної групи : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.07 / Грибок Ніна Миколаївна. – Луганськ, 2013 – 266 с.
3. Жук Г. О. Аналіз підходів до розподілу учнів на медичні групи для занять фізичної культури у загальноосвітній школі / Г. О. Жук // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту. – 2010. – № 1 – С. 61 – 63.
4. Чернобай Т. В. Проблеми і перспективи удосконалення фізичного виховання студентів з відхиленнями в стані здоров'я / Т. В. Чернобай, І. В. Колоскова [Електронний ресурс] / Т. В. Чернобай, І. В. Колоскова. – Режим доступу : <http://ev.nuos.edu.ua/content/problemi-i-perspektivi-udoskonalennya-fizichnogo-vikhovannya-studentiv-z-vidkhilenniyami-v-st>
5. Бабич В.І. Теоретичні і методичні засади професійної підготовки майбутніх учителів до формування соціального здоров'я учнів основної школи : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.04 / Бабич Вячеслав Іванович. – Старобільськ, 2015. – 578 с.
6. Анисимов А. И. Социально-психологические критерии оценки социального здоровья учителей : автореф. на соискание уч. степени канд. психол. наук : 19.00.05 – социальная психология / Анисимов Алексей Игоревич. – Санкт-Петербург. – 2011. – 179 с.
7. Закон України Про освіту (Верховна Рада України; Закон від 05.09.2017 № 2145-VIII) [Електронний ресурс]. – 2017 – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>
8. Нова українська школа: основи Стандарту освіти [Електронний ресурс]. – Львів, 2016. – Режим доступу : <http://nus.org.ua/wp-content/uploads/2016/12/nova-schkola1-rantone-363-EC-1.pdf>
9. Фізичне виховання. Навчальна програма для вищих навчальних закладів України III – IV рівнів акредитації. – К., 2003. – 32 с.

REFERENCES

1. Shchorichna dopovid' pro stan zdorov'ya naseleння, sanitarno-epidemichnu sytuatsiyu ta rezul'taty diyal'nosti systemy okhorony zdorov'ya Ukrainy [Annual report on the health of the population sanitary and epidemiological situation and results of activity of the Ukrainian healthcare system]. 2015 / by ed. Shafransky V. V. ; Ministry of Health of Ukraine, SI "UISR Ministry of Health of Ukraine". – Kyiv, 2016. – 452 p. [in Ukrainian].
2. Grybok, N.M. (2013) Pedagogichni umovy formuvannya kul'tury zdorov'ya studentiv spetsial'noyi medychnoyi hrupy [Pedagogical conditions for the formation of a culture of health of students of special medical group] : dis. ... cand. ped. Sciences : 13.00.07 / Grybok Nina Mykolayivna. – Lugansk, 2013 – 266 p. [in Ukrainian].
3. Zhuk, G. O. (2012) Analiz pidkhodiv do rozpodilu uchniv na medychni hrupy dlya zanyat' fizychnoyi kul'tury v zahal'noosvitniy shkoli [Analysis of approaches to the distribution of students to medical groups for physical education in general education]. Pedagogy, psychology and medical-biological problems of physical education and sports, No. 1, pp.61 –63. [in Ukrainian].
4. Chernobay, T. V. & Koloskova, I.V. Problemy ta perspektivy vdoskonalennya fizychnoho vykhovannya studentiv z vidkhylenniyamy v stani zdorov'ya [Problems and perspectives of improvement of physical education of students with deviations in health]. [Electronic resource] – Access mode : <http://ev.nuos.edu.ua/content/problemi-i-perspektivi-udoskonalennya-fizichnogo-vikhovannya-studentiv-z-vidkhilenniyami-v-st> [in Ukrainian].
5. Babich, V.I. (2015) Teoretychni ta metodychni zasady profesynoyi pidhotovky maybutnikh uchyteliv do formuvannya sotsial'noho zdorov'ya uchniv osnovnoyi shkoly [Theoretical and methodical principles of professional training of future teachers to the formation social health of students in the primary school] : dis. ...doctor. ped. sciences : 13.00.04 / Babich Vjacheslav Ivanovich. – Starobil's'k, 2015 – 578 p. [in Ukrainian].
6. Anisimov, A. I. (2011) Sotsial'no-psikhologicheskiye kriterii otsenki sotsial'nogo zdorov'ya uchiteley [Socio-psychological criteria for assessing the social health of teachers] : author's abstract. for

the academic degree of cand. psychol. science : 19.00.05 – social Psychology / Anisimov Aleksey Igorevich. – St. Petersburg, 179 p. [in Russian].

7. Zakon Ukrainy Pro osvitu (Verkhovna Rada Ukrainy; Zakon vid 05.09.2017 № 2145-VIII) [Law of Ukraine on Education (Verkhovna Rada of Ukraine; The law of 05.09.2017 № 2145-VIII)] [Electronic resource]. – 2017 – Access mode : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2145-19> [in Ukrainian].

8. Nova ukrayins'ka shkola: osnovy Standartu osvity [New Ukrainian School: the basis of the Education Standard] [Electronic resource]. – L'viv, 2016. – Access mode : <http://nus.org.ua/wp-content/uploads/2016/12/nova-schkola1-pantone-363-EC-1.pdf> [in Ukrainian].

9. Fizyчне vykhovannya. Navchal'na prohrama dlya vyshchych navchal'nykh zakladiv Ukrainy III - IV rivniv akredytatsiyi [Physical Education. The curriculum for higher education institutions of Ukraine of III-IV accreditation levels]. – K., 2003. – 32 p. [in Ukrainian].